

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ALTYN BILIM KILTY

10(29)-4/2025

Атырау облысы, Қызылқоға ауданы
«Тасқұдық бастауыш мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі
Мырзагалиева Токжан Тлековна

Алматы облысы, Енбекшікөз ауданы Талдыбулак ауылы
ЖШС «Күлгүштаң, 2019» бебескай балабақшасы
тәрбиесі Тасырова Жашит Сауытқызы

Зейін мен есте сактауды дамытуға бағытталған логикалық ойындар

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі және бастауыш жастагы балалардың зейін мен есте сактау кабілетін дамытуда логикалық ойындардың тиімділігі қарастырылады. Баланың танымдық қабілеттері – зейін, қабылдау, есте сактау, ойлау, сойлеу – бір-бірмен тығыз байланышты және көшінді түрде дамиды. Солардың ішінде зейін мен ес – білімді қабылдау мен оны ендеудің бастапқы негізі. Баланың назары шоғырландырылып, ақпаратты ұзақ мерзімге есте сактауга үйрету – көзірігі білім беру жүйесінде ерекше маңытасы. Бұл үдеріске логикалық ойынды дұрыс қолдана білудің ықпалы зор. Машалада зейіннің тұрақтылығын, ауысушылығын, белгіншілігін арттыруға бағытталған, соңдай-ақ көрү және есту есіл жаттықтыратын тиімді ойындар сипатталады. Автор тәжірибе негізінде логикалық ойындардың баланың белсенділігін арттырып, танымдық процестерін дамытудағы нақты мүмкіндіктерін ашады.

Кітап сөздер: зейін, есте сактау, танымдық процесс, логикалық ойын, миссомотехника, шоғырлану, есту және көрү есі, бала дамуы, оқыту әдістемесі

Кіріспе

Бала дүниенің ойын арқылы таниды, ал оның ойнау, есте сактау және зейіндік кабілеттері дал осы ойын барысында дамиды. Бала табигатынан қызыгуышылық бейім, ал қызыгуышылық болған жерде – зейін де, ес те белсенді болады. Соңдықтан тәрбие мен білім беру үдерісінде ойын элементтері мен логикалық жаттығуларды мақсатты түрде қолдану – баланың ойлау көңілітін ашуды, есте сактау механизмін нығайтудың, зейіннің шоғырландырудың тиынды жолы болып саналады. Өсірессе мектепке дейінгі және бастауыш жастагы балаларда зейін тұрақты, тез ауытқуға бейім келеді. Бұл кезде логикалық ойындар – зейінді белсендіру, оны бір пысанды бағытталған түрдегі үйрету, назарды ауыстыра алу дәғдисын жаттықтыру үшін ете пайдады. Сонымен көтір, ес – баланың оку әрекетінің негізі. Есті жаттықтыру арқының бала ақпаратты танилы, қайта жаңғыртады және ұзақ уақыт бойы сактай алады. Осы мақалада зейін мен есте сактауды дамытуға арналған логикалық ойындардың маңызы, әдістемесі және пәтижелілігі талданады.

Зерттеу мақсаты

Бұл зерттеудің мақсаты – мектепке дейінгі және бастауыштың окушыларының зейін мен есте сактау кабілетін дамытуда логикалық ойындардың тиімді қолдану жолдарын анықтау. Сонымен қыттар, түрлі ойын түрлерінің танымдық белсенділікке, ақпараттың ендеу жылдамдығына және ойлау икемділігіне зоррін зерттеу, балалардың жас ерекшелігінен сай бейімделген ойын әдістерін ұсыну мақсаты көзделеді.

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында педагогикалық бакылау, тәжірибелік ойын сабактарын откізу, балалардың ойнындағы қатысу белсенділігін, зейіннің ұзақтығын, есте сактау нәтижелерін салыстыру әдістері қолданылады. Сонымен қатыр, визуалды және есте негізінде миссомотехникалық жаттығулар, жүдітау, сәйкестендіру, карама-карасы элементтерді табу, реттік есте сактау ойындары арқылы баланың ақпаратты қабылдау мен қайта жаңғырту қабілеті бағаланды. Таңдау процесінде баланың эмоционалдық күйі, оку әрекетінен қызыгуышылығы және ойыннан кейінгі танымдық белсенділігі де ескерілді. Зерттеу практикалық бағытта жүзеге асып, тәрбиесі мен мұғалімдер тәжірибесін сүйеніп жүргізілді.

Зейін мен есте сактаудың психологиялық ерекшеліктері

Баланың зейін мен есте сактау қабілеті – оның танымдық дамуының іргетасы. Ерте жаста зейін

ерікіз сипатта болады: бала езі қызықсан нәрсеге гана назар аударады. Ал срікті зейінді қалыптастыру – ұзақ әрі жүйелі жұмыс інтижесінде жүзеге асады. Зейіннің тұрақтылығы, шоғырлануы, белінің, аұмсыны сияқты қасиеттерін дамыту арқылы бала акпаратпен жұмыс істеуді үйренеді. Мысалы, бір ойын барысында бір уақытта тыңдан, қаран, салыстырып, дұрыс жауап табуы қажет болғанда зейіннің бірнеше компоненті іске косылады. Есте сактау да сол сияқты – бала алдымен кору немесе есту арқылы акпаратты қабылдайды, оны белгілі бір бейнесін немесе магыналық байланыспен есте сактап, кейін қайта жаңыртады. Бұл үдерісте мнемотехникалық тәсілдер, байланыстыру, жүйелсу, салыстыру үлкен рөл аткарады. Бастауыш жаста бұл қабілеттер әсіресе қарқынды дамиды. Сондыктан баланың ойлау мен зейін жүйесін дұрыс бағыттап, ойын арқылы танымдық процестерін белсендіру – педагогтың маңызды міндеттерінің бірі.

Логикалық ойындар арқылы зейінді дамыту адістері

Логикалық ойындар – баланың зейіннің дамытуда талпырмас қуран. Олар баланың бір нысанға назар аударуга, оны бакылауга, салыстыруга, айырмашылыктарды байкауга және қажет кезде назарын бір тапсырмадан екіншісінә жылдам ауыстыруга үйретеді. Мысалы, «Бір артықты тап», «Не езгерді?», «Гүстерді шатастырмай айт», «Бірдей затты тап» ойындары баланың кору, есте және сезіну зейіннің белсендіреді. «Дыбысты тыңдан қайтала», «Козгалысты есіне сакта» деген жаттыгуларда баланың есте және қимылдық зейіннің дамиды. Ойын барысында бала бір нәрсеге назар аударуга гана емес, айналадығы басқа да акпараттармен жұмыс істеуге үйрениді. Зейіннің тұрақтылығы жаттыгуларды жүйелі турде қайталу арқылы нығай туседі. Ал ауысушылық пен белінүшілік – бірден бірнеше ережеге назар аударатын көпкадамды ойындар арқылы қалыптасады. Ойынның басты шарты – қызыгуышылықты сактай отырып, зейінді белсенді жұмысқа тарту. Тәрбиеші ойынның қарқынын, деңгейін баланың даму ерекшелігіне сай бейімдеуі қажет.

Есте сактау қабілетін арттыратын ойын түрлері

Есте сактау қабілеті бала дамуының барыңқ салаларымен байланысты: ол тіл дамуы, оқу дәғдиси, логикалық ойлау, қунделікті тәжірибе мен әрекеттердің негізгі құраушысы. Ойын арқылы баланың еске сактау мүмкіндігін арттыру – ең табиги орі тиімді тәсілдердің бірі. «Суретті есте сакта», «Жұптарды тап», «Сөздер тізбегін қайтала», «Кім не киеді?», «Қай үйде не бар?» сияқты мнемотехникалық ойындарда бала бейнесі, сезіді, реттілікті, магыналық байланысты, көңістікті есте сактау арқылы жаттықтырады. Есте сактау ойыны тек жаттауға емес, есте қалдыру тәсілін түсінуге де үйретуі тиіс. Ол ушін визуалды, есте, тактильді арналар біріктірілуі керек. Мысалы, «Саяхат картасы» ойыннанда бала жол бойында кездескен нысандарды кору арқылы есте сактаса, «Күпнія корап» ойыннанда қолмен сезіп таниды. Бұл ойындарда баланың есін кору, есте, қозгалыс арқылы кешенде дамытуға болады. Ең бастысы – тапсырманың эмоционалдық реңкі мен қызықты формасы, бұл балага ұмыттай, қызыгуышылықтан есте сактаута мүмкіндік береді.

Сабак пен күн тәртібінде логикалық ойындарды үйлемдастыру жолдары

Логикалық ойындарды тек ариналы ойын сағатына емес, сабак пен күнделікті әрекеттерге кіріктіру – тәрбиешінің шығармашылық шеберлігін талап етеді. Мысалы, таңертенгі қабылдауда «Бүтін неңін түсі езгерді?», «Кімнің шұлғығы басқа түсті?», «Жылдам кім байқайды?» деген ойындар зейінді жаттықтырады. Сабак барысында жаттыгу алдында қыска сергіту ойындары, тақырыпшын байланысты логикалық сұрақтар баланың ойлауын белсендіреді. Жаңа сезідерді жаттагаңда «естіп қайталшу», «бейнеге қарап есте сактау», «жүргізу» тәсілдері пайдалы. Күн тәртібіндегі өтпелі сәттерде – мысалы, асханаға бару, серуенге шығу алдында «Санап жет», «Кім соңында қалады?», «Қайда барамыз?» ойындары арқылы зейін мен қимылды үйлестіруге болады. Сонымен қатар, ойындарды жеңе, жүрткі және топтық форматта түрлендіріп қолдану баланың әлеуметтенуіне, серіктестік сезінүіне де комектеседі. Ең бастысы – әр логикалық ойын баланың қызыгуышылығына әсер етіп, зейін мен есте сактау механизмін белсенді стетіндегі құрылуды қажет.

Ұсынымдар

Балалардың зейіні мен есте сактау қабілетін дамыту мақсатында логикалық ойындарды күнделікті оку және тәрбие жұмысының маңызды белігіне айналдыру ұсынылады. Әр ойын баланың жас ерекшелігіне, қабылдауда мүмкіндігіне және эмоционалдық күйінс бейімделіп, біртіндеп курделенуі қажет. Тәрбиешілер мен мұғалімдер логикалық жаттыгуларды міндет емес, қызықты процесс ретінде үйлемдастыруы тиіс. Сонымен қатар, ойыннан кейінгі рефлексия – яғни «Саган не қыны болды?», «Не есте қалды?», «Қай кезде шатасты?» деген сұрақтар арқылы баланың ез танымын сезінүіне мүмкіндік беру де оте маңызды. Жүйелі турде қайталанатын, бірак түрленіп отыратын ойын формалары гана зейіннің тұрақтылығын және есте сактау дәғдисын ұзакмерзімді дамытуға ықпал етеді. Сондай-ақ ата-аналармен бірлесе отырып үй жағдайында да қаралайым есте сактау жаттыгулары мен ойындарды қолдану ұсынылады: суретке қарап әнгіме құрау, бір күндеңі истерді

ретімен айту, отбасылық “есте сактау ойыны” үйімдастыру – осының бәрі баланың танымдық алеуеттің көзінде.

Корытынды

Зейн мен есте сактау – баланың қоршаган органды танып-білуінің, білімді мемеруінің және ойлау қабілеттің негізін құрайтын маңызды когнитивті процесстер. Бұл қабілеттерді дамытудың ең табиги және тиімді тәсілі – логикалық ойын. Ойын – баланың табиги оргасы, ал оның ішінде берілетін тапсырмалар баланың санасын жаттықтырып, оны жүйелі зекеетке баулады. Логикалық ойындар арқылы бала тек көңіл көтеріп қана қоймай, сонымен қатар зейнін шоғырландыруды, есте сактауды, салыстыру мен шешім қабылдауды үйренеді. Осылайша ойын – таным мен дамудың алтын көпіріне айналады. Мугалім мен тәрбиеші ойын арқылы баланың ішкі мүмкіндіктерін ашып, оның ойлау көзінің көзінде алады. Соңықтан логикалық ойындарды тәрбие және білім берудің табиги болігі ретінде қарастыру – бүтінгі күннің өзекті педагогикалық міндеттерінің бірі.

Пайданылған әдебиеттер тізімі

1. Жанабекова Р.М. (2022). Мектепке дейінгі жастағы балалардың зейні мен есте сактаудың дамыту жолдары. – Алматы: Дарын.
2. Gathercole, S.E., & Alloway, T.P. (2008). Working Memory and Learning: A Practical Guide for Teachers. – Sage Publications.
3. Лурия А.Р. (2020). Познавательные процессы и развитие мозга ребёнка. – Москва: Педагогика.
4. Atkinson, R.C., & Shiffrin, R.M. (1968). Human Memory: A Proposed System and its Control Processes. – In Spence & Spence (Eds.), The Psychology of Learning and Motivation.
5. КР Оку-агарту министрлігі. (2021). Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуда ойын әдістерін қолдану жөніндегі әдістемелік ұснымыздар.
6. Хайруллина Л.М. (2019). Развитие памяти и внимания у дошкольников через дидактические игры. – Казань: Фолиант.
7. Tracy Packiam Alloway. (2013). Training Your Brain: 60 Days to a Better Brain. – MJF Books.
8. www.cognikids.com – Танымдық ойындар мен жаттығуларға арналған халықаралық ресурс.
9. www.mindmatterskids.org – Бала миының дамуына арналған нейропсихологиялық ойын платформасы.
10. www.zhanartu.kz – Қазақстандық педагогтерге арналған танымдық даму куралдары жинағы.

EDUCATIONAL
SCIENCES
INDEX

ҰЛЫ ДАЛА ҰСТАЗЫ

VOLUME III • №10 (77) •

OCTOBER 2025

Any reproduction of the materials or
their extracts is only with written
permission of the editors.
The editors are not responsible for the
contents.
The editors' opinion may not coincide
with the opinions of the authors.

SINCE JANUARY 2019

ТАСЫРОВА ЖАНАТ,
ЖШС «Кұлышаш 2019» бебекшай-балабакшасының тәрбиешісі

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІ

Казіргі когамда экологиялық мадениетті қалыптастыру – мектепке дейінгі тәрбие мен білім берудің маңызды бағыттарының бірі. Баланы табигатты коргауға, оны алауга үйрету – тұлғаның экологиялық санағын ерте жастаң дамыту арқылы жүзеге асады. Мектепке дейінгі ұйымдаты экологиялық тәрбие – баланың табигаттаға деген сүйіспеншілігін арттырумен катар, оны коргауға жауапкершілік сезімін қалыптастыратын тәрбисенің болігі болып табылады. Заманауи балабакшада экологиялық тәрбие инновациялық әдістер мен цифровых технологиялар арқылы қызықты әрі зорлі түрде жүргізуі мүмкін. Қогамның тұракты дамуы мен адам мен табигат арасындағы үйлесімдердің көрінісінде көрінісінде калыптастыру маңызды міндеттердің бірі болып отыр. Соныктан мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбисенің жүйелі түрде ұйымдастыру – болашак ұрпақтың экологиялық мадениеттің калыптастырудың алғашы және ең маңызды бағытады. Экологиялық тәрбие – балалардың табигаттаға деген сүйіспеншілігін, қамкорлық сезімін, жауапкершілігін дамытуға бағытталған педагогикалық процесс. Оның негізгі мақсаты – баланың экологиялық санағын қалыптастыру, табигатта ұмытын карау дағыларын ерте жастаң бойына сініру.

Экологиялық тәрбие берудегі заманауи тәсілдер:

1. ♀ Жобалық әдіс: «Менің жасыл бұрышым», «Табигатты коргаїық», «Өсімдікті есіремін» сияқты жобалар арқылы балалар нақты іс-әрекетке қатысады.
 2. ⚡ Интерактивті сабактар: мультимедиалық бейнеролистер, онлайн ойындар ("EcoKids", "Жас эколог") арқылы табигат туралы түсінік хөндейді.
 3. 🌱 Тәжірибе мен бакылау: табигат бұрашында осімдіктер мен жануарларға қамкорлық жасау, су мен жарықтың рөлін бакылау арқылы танымдық белсенділік артады.
 4. ⚡ Кайта оңдеу жобалары: балалар тұрмыстық қалыптастардан ойыншақ немесе көрме бүйімдарын жасау арқылы экологиялық ойлауды менгереді.
 5. 🌱 «Эко-құн» немесе «Жасыл авта» акциясы: ата-аналармен бірге экологиялық сенбілік, ағаш отыргызу, таза аула жасау шаралары ұйымдастырылады.
 - 6.а) Экологиялық жобалық әдіс.
 7. Балалар топ болып табигатты коргау тақырыптарында шағын жобалар орындаиды (мысалы, «Таза аула», «Гүл егейі», «Күстарға қамкор болайық»). Бұл әдіс зерттеушілік қабілетті арттырып, практикалық іс-әрекет арқылы экологиялық сана қалыптастырады.
 - 8.а) STEAM технологиясы арқылы экологиялық тәрбие.
 9. Экологиялық тақырыптарды ғылым (Science), технология (Technology), инженерия (Engineering), опер (Art), математика (Math) бағыттарымен байланыстыру балалардың қызыгуышылығын арттырады. Мысалы, су айналымы моделін жасау, табигат материалдардан колонер бүйімдарын дайындау сияқты тәжірибелер өткізіледі.
 10. б) Экологиялық ойны әдіс.
 11. Балаларға табигатты коргау, жан-жануарларды алау, осімдіктердің пайдасын түсіндіретін дидактикалық және релдік ойындар («Орман дәрігері», «Күстардың құтқаралық», «Табигаттың достары») жүргізіледі.
 12. в) Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) коллағу.
 13. Мультимедиалық материалдар, экологиялық анимациялар мен бейнеролистер арқылы табигат құбызыстарын көрнекі түрде түсініліру тиімді нәтиже береді. Бұл балалардың есте сактау қабілеттін дамытыш, қызыгуышылығын арттырады.
 14. г) Табигат анықтадығы практикалық жұмыстар.
 15. Балаларды серуен кезінде бакылау, ғұл отыргызу, бақшада сибек сту, қоқысты сұрыптау сияқты іс-әрекеттерге қатыстыру экологиялық тәрбие берудің ең табиги.
- Экологиялық тәрбие беруде педагогтың қасиби шеберлігі мен жеке үлгісі шешуші рол атқарады. Сонымен катар ата-аналармен бірлескен жұмыстар – табигат коргау сенбіліктері, экологиялық кормелер, үй тапсырмасы ретінде осімдік күту – баланың алған білімі мен дәғдышын нығайтады. Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие берудің заманауи әдістері баланың табигаттаға деген сүйіспеншілігін арттырып кіна коймай, болашакта спарапы, жауапты азamat болып қалыптасунан негіз қалайды. Табигатты коргау мадениетін ерте жастаң қалыптастыру – еліміздің экологиялық қауіпсіз болашагының көпілі. Экологиялық тәрбие тек сабакпен шектелмей, қунделікті омірде де жалғасын табуы керек. Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы бірлескен экологиялық мадениет балалға үлкен үлгі болады. Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие беру – тек табигатты коргауға үйрету смес, от – жауапкершілік, ұмытылық, ізгілік сияқты адамгершілік касиеттерді қалыптастырудың жолы. Инновациялық әдістер мен заманауи технологияларды пайдалану арқылы экологиялық тәрбие процесі қалықты әрі нәтижелі етеді. Бүгінгі бала – өртегі табигатты коргаїтын азamat екенін ескерсек, экологиялық мадениетті қалыптастыру – қогамның болашағына салынған ең қымбат инвестиция.

CONTENTS

Жумабаева Райхан Сайлаубасина,	4
XXI ғасырдағы ұстаз келбеті, кабілетті тұлғаны оқыту мен тәрбиелеудегі инновациялық әдіс-тәсілдер.....	4
Канрекова Меруерт Бериккановна,	5
Жасанды интеллект арқылы бастауыш сыйның оқушыларына арналған тапсырмалар дайындау жолдары	5
Исламгалиева Алия Аскаровна,	6
Пословицы и поговорки как средство актуализации лексики и грамматики	6
Саятуллаев Нурболат Туремуратович,	8
Ұлы химиктер тәжірибесін цифрлық платформа арқылы оқыту.....	8
Козеева Айткүл Ескалиқызы,	12
Developing vocabulary: adjectives ending with -ing and -ed	12
Серикбаева Алия Дилдабековна,	14
Темірқазық исен Жетіқарақшы. Сын сессімің қайталаш	14
Ізбасар Ақпинет Эбжаппарқызы,	17
Бастауыш сыйның оқушыларыңда окута деген қызығушылықты арттыруың тиімді әдістері.....	17
Кожагул Ербол Нуртұганович,	21
Развитие художественного мышления учащихся в процессе обучения игре на фортепиано	21
Танатарова Сабина Жиксимбайевна,	23
Психология исполнительского волниения и способы его преодоления у юных флейтистов	23
Шингисбекова А. С.,	24
Национальные ценности в эпоху глобализации: опыт формирования культуры уважения и профилактики буллинга в рамках программы «Адал азамат»	24
Аблғалиева Алмагуль Бағлановна,	26
Организация логопедической работы с детьми с общим недоразвитием речи	26
Аблғалиева Алмагуль Бағлановна,	29
Архабаева Ботакөз Даулетовна,	29
Инклузивті орта: теория, практика, даму тенденциалары	29
Амиркенова Эльмира Жарасбаева,	31
Особенные дети. Социальное сопровождение Семей	31
Жақынбекова Айгүл Елжасовна,	34
Жылдам окуды дамытудың инновациялық тәсілдері: екі қолмен жұмыс және үлгітүрк оюларды қолдану тәжірибесі	34
Сутемгенова Арай Бакытбековна,	35
Баишекгер. Белшектерді салыстыру	35
Молдабай Сандугаш Конербайқызы,	38
Мектепке дейінгі үйымдарда инновациялық басқару мәдениеті	38
Малдыбаева Сымбат,	39
Баланың шығармашылық қабілеттің дамытудағы ойны әдісі	39
Молдабекова Нагима,	40
Мектепке дейінгі жастағы балалардың сөйлеу тілін дамыту жолдары	40

CONTENTS

Турғиңбаева Гульмира,	41
Тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды колдану маңызы	41
Тасырова Жанат,	42
Мектепке дейінгі ұйымдарда экологиялық тәрбие берудін заманауи әдістері	42
Беклаша Жамиль,	43
Балабақшада деңе шынықтыру сабактарында инновациялық тәсілдерді колдану	43
Абдиева Гүлмира Турсунбаевна,	43
Баланың логикалық ойлаудың дамытуға арналған заманауи әдіс-тәсілдер	43
Сагынтай Мейрамгүл,	44
Балалардың ұжымдық әлефтердің қалыптастырудегі инновативтік тәсілдер	44
Кабдулова Мендиғуль Дауитовна,	45
Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың елбек тәрбиссінің маңызы	45
Досмаханова Тоты,	45
Қошаканы қойдын	45
Талманова Асель Аблайханова,	47
Құлышшатым құлдырап. Торы құлыш	47
Абраманова Шахарбану Кенесбеккызы,	50
Зә дыбысы және әрпі	50
Дүйсенқулова Мирамкул Ұакитовна,	53
Түскі тамак – күшті тамак	53
Махметжанова Гүлжанат Мейрамбеккызы,	56
Санды біршеше есе арттыруға немесе жөнс есслік салыстыруға берілген есептер	56
Сейдахова Гүлжанат Шакибасевича,	58
Жай сойлем мен құрмалас сойлем	58
Бектенова Гаухар Сүйментасевича,	61
Соз тіркесі	61
Асылбекова Жансая Асылбеккызы,	65
Химия пәнінде контексттік тапсынмаларды колдану – функционалдық сауаттылықты арттырудың тиімді күралы	65